



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu

24. Dönem 2. Yasama Yılı
2012

Rapor, Komisyonun
15.02.2012 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.



EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ÜLKEMİZE SİĞINAN SURİYE VATANDAŞLARININ BARINDIKLARI
ÇADIRKENTLER HAKKINDA İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIC

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 8 Aralık 2011 tarihli 4'üncü toplantısında, Türkiye'de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunlarına ilişkin incelemelerde bulunmak üzere bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon ilk olarak, Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sonucu yaşanan insan hakkı ihlalleri nedeniyle Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarının Hatay ilinde ikamet ettirildiği çadırkentlerde inceleme yapma kararı almıştır.

18-19 Ocak 2012 tarihlerinde yapılan incelemeye, Alt Komisyon üyeleri Samsun Milletvekili ve Alt Komisyon Başkanı Cemal Yılmaz DEMİR, Kahramanmaraş Milletvekili Nevzat PAKDİL, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL, Hatay Milletvekili Refik ERYILMAZ ve İstanbul Milletvekili Atila KAYA katılmış; ayrıca Yasama Uzmanı Kenan ALTAŞ ve Yasama Uzman Yardımcısı Gamze SITKI Alt Komisyona eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

İncelemenin konusunu, ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarının barındırıldıkları çadırkentlerde zor koşullarda yaşadıkları, kötü muamele ve tecavüze maruz kaldıkları iddiası ile bölgede asayiş bozucu davranışlarda buldukları iddiası oluşturmuştur.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Hatay'da ikamet ettirilen Suriye vatandaşlarına ilişkin basında yer alan ve Komisyon üyesi Milletvekillerimizin Komisyona ulaştırmış oldukları çeşitli şikâyetler ve bilgiler ışığında incelemelerde bulunulmuş ve bu kapsamda değerlendirilmeler yapılmıştır. Bu amaçla, 18 Ocak 2012 tarihinde Yayladağı Merkez Çadırkentinde, 19 Ocak 2012 tarihinde Altınözü Çadırkentinde inceleme gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon, yedi çadırkent arasından örnekleme yöntemiyle ikisinde inceleme yapmayı; bu amaçla da toplam Suriye vatandaşının sayıca yaklaşık yarıya yakını barındırdığı gerekçesiyle Yayladağı ve Altınözü çadırkentlerinde inceleme gerçekleştirmeyi tercih etmiştir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İncelemeler sırasında İl Valisi, çadırkentlerden sorumlu Kaymakamlar ve diğer idari yetkililerle, çadırkentlerde barınan Suriye vatandaşlarıyla ve bölge sakinleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiş, barınma mekanları incelenmiş, çeşitli bilgi ve belgeler edinilmiştir.

IV. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Alt Komisyon çalışmasında, uluslararası hukukta ve Türk hukuk mevzuatında konu ile ilgili düzenlemeler arasında bulunan Birleşmiş Milletlerin 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, 31 Ocak 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokolü, 14.09.1994 tarihli Türkiye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve ilgili diğer yazılı metinleri dikkate almıştır.

V. İNCELEMELER

1. Genel Bilgi

Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sonucu insan hakkı ihlalleri yaşanmaya başlamasından sonra ülkede can güvenliklerinin kalmadığını düşünen 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk toplu nüfus hareketini oluşturmuştur. Bu nüfus hareketi sırasında gerekli tedbirler alınmaya başlanmış; 252 Suriye vatandaşı sınırdan içeri alınarak Hatay'daki bir spor salonunda geçici konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmıştır.

Toplu girişler 311 ve 325 nolu hudut müstahkem mevkielelerinden yapılmıştır. Giriş yapan Suriye vatandaşlarının öncelikle üst taraması yapılmakta, ardından tercüman eşliğinde kimlikleri var ise kimlik bilgileriyle, yok ise sözlü beyanlarıyla kayıt altına alınmaktadır.

İlk çadırkent alanı olarak Yayladağı merkezdeki eski bir tekel binası belirlenerek bu yerleşkede çadırlar, seyyar mutfak, banyo gibi düzenlemeler yapılmış ve ilk nakiller buraya gerçekleştirilmiştir. Daha sonrasında devam eden girişler sebebiyle 09.06.2011 tarihinde Altınözü ve 12.06.2011 tarihinde Boynuyoğun Çadırkentleri kurulmuştur. Girişlerin artarak devam etmesi nedeniyle çadırkentlerin sayısı artırılmıştır. İnceleme tarihi itibarıyla Altınözü



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ve Yayladağı'nda iki; Reyhanlı, Apaydın ve Karbeyaz Kuyubaşı'nda birer olmak üzere toplam yedi çadırkent kurulu bulunmaktadır. Bu çadırkentlerdeki çadır sayısı 2.456'dır.

Ülkemize iltica edenler arasında Suriye güvenlik güçleri de bulunmaktadır. Bu kişiler 11.8.1941 tarihli ve 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun ve 07.11.1995 tarihli ve 22456 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye Kabul Edilenler Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca aileleriyle birlikte sivil Suriye vatandaşlarından farklı olarak ayrı bir çadırkentte barındırılmaktadır.

Suriye'den ülkemize yönelik kitlesel bir nüfus hareketi nedeniyle koordinasyondan sorumlu kuruluş olarak Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) belirlenmiştir. AFAD'ın koordinasyonunda; İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Tarım ve Köyişleri, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Hatay Valiliği, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Kızılay ortak çalışmalar yürütmektedir.

17.01.2012 tarihine kadar ülkemize 21.625 giriş olmuş, 12.212 kişi kendi rızasıyla ayrılmıştır. Söz konusu tarih itibarıyla Hatay ilindeki yedi çadırkentte 9413 kişi mevcut bulunmaktadır. Bunların % 54'ü Cisri Şuğur, % 42'si İdlip bölgesinden gelmiştir. Mevcut kişilerin büyük bir kısmını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır.

Çadırkentler, Suriye vatandaşlarının güvenlik endişesi nedeniyle prensip olarak kamuoyuna açık olmamakla birlikte, zaman zaman ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarına ziyaret izni verilmektedir. Ayrıca her çadırkentteki brifing çadırları aracılığıyla ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına bilgi verilmektedir. Bunun yanında ulusal ve uluslararası çok sayıda inceleme heyetinin çadırkentleri ziyaret etmelerine izin verilmiştir. Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Uluslararası Soruşturma Komisyonu ve Danimarka Parlamentosu Dış Politika Komitesi şimdiye kadar çadırkentleri ziyaret eden uluslararası heyetlerdir. Yurt içinden, Gümrük Müsteşarlığı, Sağlık Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi gibi ilgili birimlerce çeşitli incelemeler yapılmıştır. Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin, Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin tarafından çadırkentler ziyaret edilmiştir. Alt Komisyon'dan önce toplam 46 heyet çadırkentleri ziyaret etmiştir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2. Çadırkentlerde Yaşayan Suriye Vatandaşlarının Hukuki Statüsü

Ülkemizin de tarafı olduğu ve uluslararası mülteci hukukuna esas teşkil eden iki temel metin bulunmaktadır: 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü. Türkiye, devletlerin mültecilerle ilgili uluslararası koruma yükümlülüklerini düzenleyen her iki metne de “coğrafi sınırlama” ile imza atmıştır. Buna göre “Avrupa’dan gelen kimselere” mülteci olma hakkı tanınırken; Avrupa dışından gelenlere bu hak tanınmamakta, üçüncü ülkelere geçebilecekleri süre boyunca sığınma hakkı verilmektedir.

Uluslararası mülteci hukuku ulusal hukuka 1994 İltica Yönetmeliği olarak da adlandırılan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile aktarılmıştır.

Yukarıda anılan metinler ile uluslararası hukuk teamülleri uyarınca, Türkiye’nin açık kapı politikası sonucunda ülkeye kabul edilen Suriye vatandaşlarına “geçici koruma” statüsü verilmiştir. Böylece Suriye’deki durum normale dönene kadar Türkiye’de bir anlamda “misafir” konumunda barındırılmaktadırlar. Sığınan kişilerin sayıca çok olması bu statünün verilmesinde en büyük etkidir.

Bu hukuki statü kapsamında söz konusu kişilerin sınırdan giriş ve çıkışlarına izin verilmekte olup her türlü insani ihtiyaçları karşılanmakta ve güvenlikleri sağlanmaktadır. Geçici Koruma, ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedürdür (Bülent Çiçekli, eds., Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), İsviçre, 2009, s.20). Geçici koruma, 1990’lı yılların başında Yugoslavya’daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa devletleri tarafından uygulanmıştır. Bu statü, 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci statüsünü tamamlar nitelikte olup, uluslararası mülteci hukukunda acil ve geçici bir çözüm olarak kabul edilmektedir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Çadırkentlerde yaşayan Suriye vatandaşları bu statü altında barındırılırken, Türkiye ve Suriye arasındaki vize muafiyeti kapsamında turistik vize ile en fazla üç aylık süre için ülkemize giriş yapanlar da bulunmaktadır. Hatta bu kişiler belli bir miktar parayı bankaya yatırmaları koşuluyla üç aylık süreye ek olarak altı ay daha serbest olarak kendi imkanlarıyla ülkemizde kalabilmektedir.

Alt Komisyonun incelemesi sırasında çadırkentlerdeki Suriye vatandaşlarınca hukuki statülerine ilişkin çok sayıda talep gelmiştir. Genel olarak, mevcut geçici koruma statüsünün çalışma gibi birçok haktan mahrum bıraktığını, istikballeri hakkında endişe ettiklerini, kendilerine iltica hakkı verilerek çalışma ve eğitim gibi hak ve özgürlüklerden azami derecede faydalanmak istediklerini ifade etmişlerdir.

3. Barınma Koşulları ve Sağlanan İmkanlar

Hatay ilinde Suriye vatandaşlarının ikameti için yedi adet çadırkent bulunmaktadır. Çadırkentler Altınözü ve Yayladağı'nda iki; Reyhanlı, Apaydın ve Karbeyaz Kuyubaşı'nda birer olmak üzere Hatay'ın farklı ilçelerinde kurulmuştur. Bu çadırkentlerdeki çadır sayısı 2.456'dır.

Çadırkentlerde yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğlence, eğitim, ibadet, tercümanlık, temizlik hizmeti ve diğer ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli imkanlar sağlanmaktadır.

Sahra hastaneleri ve sağlık merkezleri ile sağlık hizmeti sunulmaktadır. Gerekli hallerde Hatay ilindeki veya diğer illerdeki hastanelere sevk yapılarak tedavileri sağlanmaktadır. Şimdiye kadar 90.000'e yakın muayene yapılmış; 180 ameliyat gerçekleştirilmiştir. Çocukların aşı takvimleri güncellenerek aşı olmaları sağlanmıştır. İnceleme tarihi itibarıyla 17 kişi Suriye'deki olaylar sırasında yaralanma gibi çeşitli sebeplerden ötürü hayatını kaybetmiş, buna karşılık 162 doğum gerçekleşmiştir.

Çadırkentlerde toplam 2299 öğrenci bulunmaktadır ve 147 öğretmen ve çok sayıda idareci eğitim hizmetinde görev almaktadır. Yetişkinler için dikiş nakış, el işi, Türkçe kursu gibi kurslar verilmektedir. Çadırkent sakinlerinin sportif faaliyetlerde bulunmalarını sağlamak amacıyla çeşitli branşlarda spor tesisleri kurulmuş, gerekli malzemeler temin edilmiştir. Sosyal aktivite olarak satranç turnuvası, açık sinema gibi faaliyetler düzenlenmektedir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Suriye vatandaşlarının her gün belirli saatler arasında ve gruplar halinde çadırkentlerden dışarı çıkarak serbestçe dolaşmaları sağlanmaktadır. Ulusal mevzuat uyarınca bu kişilerin çadırkent dışında, müstakil bir şekilde, yaşamalarına izin verilmemektedir.

Çadırkentlerde ikamet eden geçerli pasaporta sahip bazı Suriye vatandaşlarının, AFAD ve İçişleri Bakanlığı ile yapılan resmi yazışmalar kanalıyla Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan gibi çeşitli ülkelere gitmeleri sağlanmıştır.

Çadırkentlerde, Suriye vatandaşlarının akrabaları, yakınları ve arkadaşlarıyla, çadırkent alanı dışında kurulan ziyaret çadırlarında görüşmelerine imkan tanınmaktadır.

Alt Komisyonun örneklem yoluyla seçtiği iki çadırkent alanındaki barınma koşulları ve sağlanan imkanlar şu şekildedir:

Alt Komisyon tarafından inceleme yapılan çadırkentlerin ilkinin teşkil eden Yayladağı çadır alanında, iki adet çadırkent bulunmakta olup Yayladağı çadırkenti, 52.000 m² alanı kapsayan ve eski Tekel işletme tesislerinin kapatılarak çadırkent haline getirildiği bir sahada kurulmuştur. Söz konusu alanın 10.000 m²'si kapalı alan teşkil etmektedir. Birinci çadırkentte 260 çadır ve brandalarla ayrılan 177 bölmesinde toplam 1850 kişi barındırılmaktadır. İkinci çadırkent, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na ait boş arsa üzerine kurulmuştur. 50.000 m² alan üzerinde bulunan 549 çadırdaki toplam 2513 kişi barındırılmaktadır. Her iki çadırkentte toplam olarak yaklaşık 4300 kişi aile birlikteliği göz önünde bulundurularak misafir edilmektedir. Yayladağı Çadırkentlerine ilk giriş 29.04.2011 tarihinde 252 kişinin gelmesiyle başlamış olup 10.06.2011 tarihinde, özellikle Cisri Şuğur'da 120 polis ve güvenlik görevlisinin öldürülmesine ilişkin basında çıkan haberlerden sonra, tekrardan bir göç dalgasının başlamasıyla sayı 5700'lere kadar çıktığı gözlemlenmiştir. Ancak Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından sınır bölgesine çok sayıda asker konuşlandırılarak sınırın bugüne kadar hiç olmamış biçimde kontrol altına almasından sonra kitlesel giriş ve çıkışlarda önemli bir oranda düşüş görülmüştür. 17.01.2012 tarihine kadar Yayladağı çadırkentine 13.654 giriş, 9.334 çıkış yapılmıştır.

Birinci Yayladağı çadırkentinin su ihtiyacı şebeke suyundan, su kuyuları ve tankerlerden; ikinci çadırkent ise Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na ait sondaj kuyularından ve Yayladağı Barajı'ndan temin edilmektedir. Yeterli su dezenfeksiyonun sağlanması için



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bakteriyel ve klor ölçümleri, haşereler için ise belirli zaman aralığıyla ilaçlamalar yapılmaktadır. Ayrıca çadırkentte; kuaför, televizyon izleme, güvenlik, çamaşır makinesi, ankesörlü telefon, ortak alanların 24 saat kamerayla izlenmesi, biçki nakış ve Türkçe kursları, çocuk parkları ve oyun sahaları, tercüman, ibadet olanağı, ulusal ve uluslararası heyetler için kabul çadırı imkanları da misafirlere sağlanmaktadır. Her çadırda ısınma amaçlı elektrikli ısıtıcı bulunmaktadır.

Birinci çadırkentte 15 derslik, ikinci Çadırkentte ise 10 derslikte 47 öğretmen ile 1030 öğrenciye eğitim ve öğretim verilmektedir.

Her iki Çadırkente sağlık hizmetleri sunan 18 yataklı hastane bulunmakta olup hastanede 24 saat pratisyen hekim, mesai saatlerinde haftanın her günü dahiliye ve çocuk uzmanı, haftanın belirli günlerinde ise kadın doğum ve göz hastalıkları uzmanı görev yapmaktadır. Üç öğün yemek verilmekte olup yemek dağıtımını Kızılay yürütmektedir. Giyim, temizlik malzemeleri, içecek ve diğer gıda malzemeleri gibi diğer ihtiyaçları da çadırkentte karşılanmaktadır. Ayrıca, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'na dayanarak Başbakanlık'ın Sosyal Yardımlaşma tarafından Suriye vatandaşlarının her birine bir defaya mahsus 100 TL nakdi yardımda bulunulmuştur. Çadırkentteki hizmetler, Yayladağı İlçesi kamu personeli, geçici görevli kamu personeli ve çalıştırılan işçi personeli eliyle yürütülmektedir. Ayrıca, söz konusu masraflar için Yayladağı Kaymakamlığı Afet ve Acil Yardım Ödeneğinden toplam 14.075.864,29 TL harcanmıştır.

Suriye vatandaşları, günün belirli saatlerinde çadırkent görevlileri nezaretinde çarşı iznine gönderilmektedir ve ziyaretçi kabulleri yapılmaktadır.

19 Ocak 2012 tarihinde Alt Komisyonun incelemelerde bulunduğu bir diğer çadırkent Altınözü çadırkentidir. İki çadır alanından oluşmakta, biri merkezdeki eski tekeli binasında kurulu, bir diğeri de Boynuyoğun mevkiinde kurulu bulunmaktadır. Heyet tarafından merkezde kurulu bulunan çadır alanında inceleme yapılmıştır. Her iki alanda toplam 2940 Suriye vatandaşı barınmakta olup gelenlerin % 95'i İdlip ilinden, Cisri Şuşur ve Halep mntıklarından; % 5'i ise diğer illerden gelenlerden oluşmaktadır.

Altınözü çadırkentinde sağlanan imkanlar arasında; televizyon izleme, günde üç öğün sıcak yemek, görüşme ve haberleşme imkanı, güvenlik, ortak alanın 24 saat kamerayla



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

izlenmesi, çocuklara yönelik oyun parkları ve eğitim etkinlikleri, danışma ve talep ileme noktaları, bebek bezi ve maması, tercümanlar, sağlık hizmetleri, Boynuyoğun'da 50 yataklı Sahra Hastanesi, giysi yardımı, ibadet imkanı, sondaj kuyusu ve su şebekesi yoluyla su temini, 300 m² kanalizasyon şebekesi temini, sabit ve seyyar tuvalet ile banyo, çadırkent sahasında ve çadırların içinde aydınlatma ve elektrik temini, çamaşır makinalarında çamaşır yıkama alanları, ankesörlü telefon, çöplerin toplanması, her bölgeye 15 adet temizlik görevlisi, böcek ilaçlaması, her çadıra sandalye, tabure ve süpürge, çöp poşeti gibi temizlik malzemeleri temini, yaşlı ve engellilere tekerlekli sandalye, 24 saat hizmet veren çay kahve makinaları, kuaför, gelen heyetler için bilgilendirme çadırı, kadınlara yönelik biçki nakış kursları, çeşitli spor ve eğlence faaliyetleri bulunmaktadır.

Altınözü çadırkentinde, 459'u kız 525'i erkek olmak üzere toplam 984 öğrenci 30 derslikte eğitim görmekte, bu okullarda 5 idari personel ve 59 ücretli öğretmen görev yapmaktadır.

Hem Yayladağı hem de Altınözü çadırkent sakinleri ile yapılan görüşmelerde barınma koşullarına ilişkin olarak herhangi bir şikayet alınmamıştır. Verilen imkanlardan dolayı Türkiye'ye minnettar olduklarını, her türlü hizmetin verilmesinden çok memnun olduklarını, ilk kez kendilerini insan gibi hissettiklerini ve görevlilerin hiçbir yardımı esirgemediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yemeklerin Kızılay'ca dağıtılması yerine kendilerinin yemek yapabilmesine imkan verilmesi, kış şartlarına uygun giysilerin ve çadırların tedarik edilmesi ve çocuklarının ilk, orta ve yüksek öğrenimini Türk okul ve üniversitelerinde görmeleri yönündeki taleplerini iletmışlerdir. Ayrıca, Hatay ilinde bulunan akrabalarının yanında konaklama, çadırkentlere internet bağlantısı sağlanması, kendi meslek dallarında çalışma olanağının verilmesi ise diğer istekleri arasındadır.

Çadırkent sakinlerince sıkça vurgulanan hususlardan biri Suriye'de yüksek öğrenim okumakta veya okuma zamanı gelmişken kaçmak zorunda kalanlara Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim görme imkanı verilmesi talebidir. Yüksek Öğretim Kuruludan yetkililerce yapılan değerlendirmede, yüksek öğrenim talep edenlerin Suriye'de bir üniversite programına kayıtlı olduklarına ilişkin belgelerinin bulunması halinde taleplerinin değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Alınan bilgiye göre, barınma koşullarının daha iyi hale getirilebilmesi için tüm çadırkentlerdeki Suriye vatandaşlarının, Kilis ilinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından inşa edilen konteyner evlere sevk edilmesi planlanmaktadır.

4. Kötü Muamele ve Tecavüz İddiaları

Çeşitli basın kaynaklarında çadırkentlerdeki Suriye vatandaşlarına yönelik kötü muamele ve tecavüz iddiaları yer almıştır. Örneğin 20 Eylül 2011 tarihinde Suriye Resmi Haber Ajansı (SANA), “Türkiye’deki Kamplarda Tecavüze Uğrayanlar Anlatıyor” başlığıyla verdiği haberde, üç kadın sığınmacının kampta Suriyeli ve Türklerce tecavüze uğradıklarını ve para karşılığı Türklere satıldıklarını öne sürmüştür. Yine aynı haberde, gelenlere ilk günler iyi davranıldığı ancak aradan altı gün geçince kötü muamele başladığı iddia edilmiştir.

Bu haberler üzerine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından konu Dışişleri Bakanlığına sorulmuştur. Bakanlıkça verilen cevapta, iddiaların araştırılması amacıyla Suriye Dışişleri ve Göçmenler Bakanlığı nezdinde Şam Büyükelçiliği aracılığıyla resmi girişimde bulunulduğu, iddia sahibi ve diğer ilgili şahıslara ait kimlik bilgilerinin iletilmesi talep edildiği, ayrıca Şam ve Halep’teki Temsilciliklerin iddia sahibi şahıs ile mülakat gerçekleştirilmesini teminen girişimlerde bulunulması talimatı verildiği; taleplere yanıt alınamaması üzerine girişimin tekrarlandığı, buna rağmen resmi talepler yanıtızsız bırakılarak işbirliğinden kaçınıldığı, bu tutumun bahse konu iddiaların asılsız ve düzmece olduğu yönündeki kanaati güçlendirdiği, iddia sahibinin Suriye makamlarının zorlamasıyla açıklamalarda bulunduğu ve ülkemizdeki çadırkentlere hiç giriş yapmadığına dair güçlü emareler bulunduğu ifade edilmiştir.

Söz konusu iddialara ilişkin hem Yayladağı hem de Altınözü çadırkentlerde görüşmelerde bulunan Suriye vatandaşları, tecavüz ve kötü muamele iddialarını reddetmişler, bu haberin tamamen mantık dışı olduğunu vurgulayarak, Türk yetkililerince kendilerine çok iyi davranıldığını, haberlerin ilk olarak Türkiye’de iktidara muhalefet eden bir gazetede çıkmasının manidar olduğunu ifade etmişlerdir. Yetkiler tarafından da, iddiaların gerçekdışı olduğu, çadırkentlerde her türlü olayın mutlaka soruşturulduğu, böyle bir iddianın varolmadığı belirtilmiştir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Alt Komisyon, çadırkentlerde kötü muamele ve tecavüz şeklinde hiçbir duyum almamış, çadır alanlarının ziyareti sırasında bu yönde hiçbir şikayet yapılmamıştır.

5. Suriye Vatandaşlarından Kaynaklandığı İddia Edilen Asayiş Sorunları

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 8 Aralık 2011 tarihli 4'üncü toplantısı sırasında Komisyon üyesi Hatay Milletvekili Sayın Refik Eryılmaz, kendisine, Suriye vatandaşlarınca bölgede asayiş bozucu bir takım hareketlerde bulunduğu ve bunun yerel halkta huzursuzluk yarattığı şeklinde iddiaların geldiğini ifade etmiştir. Sayın Eryılmaz özetle, çadırkent sakinlerince Yayladağı ve Reyhanlı ilçelerinde yol kesilip araçlara zarar verildiği, esnaflara saldırıldığı, mahsullere zarar verildiği ve hırsızlık yapıldığı, Polis araçlarına saldırıldığı, Suriyelilerin narenciye kesimi gibi işlerde kaçak olarak çalıştırıldıkları şeklinde iddiaların var olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca Alt Komisyon tarafından Yayladağı incelemeleri sırasında bölge sakinlerinden bir vatandaş ile yapılan görüşmede, Suriye vatandaşlarının Yayladağı'nda esnaflara saldırdığı, mahsullere zarar verdiği ve hırsızlık yaptığı, polis araçlarına saldırdığı, verilen aynı yardımlardan çay ve gıdayı piyasada sattıkları, sivil araçlarda çadırkentlerin kapısına gelen yerel halktan kimselerin Suriye vatandaşlarını gruplar halinde götürerek kaçak olarak çalıştırdıkları, Hatay esnafının bir süre öncesine kadar ticari işletmelerini gün içerisinde kilitlemeden gittikleri ancak hırsızlık endişesinden ötürü artık kilitlemek zorunda kaldıkları, yöre halkının Suriye ve Türkiye arasında olası gerginliğin ilk bu bölgede yaşanacağı endişesine kapıldığı dile getirilmiştir.

Söz konusu iddialar yerel yetkililere de sorulmuştur: Tarlada, zeytin toplamada, inşaatta ve benzeri işlerde kaçak işçi olarak çalıştırılmaları iddialarına ilişkin, Yayladağı emniyet sorumluluk bölgesinde sadece bir olayın yaşandığı, Çadırkent sakini üç Suriye vatandaşının bir Türk vatandaşı tarafından odun kesme işi maksadıyla kaçak çalıştırıldığı ve konuya ilişkin gerekli yasal işlemlerin başlatıldığı, ayrıca ihbar yoluyla gelen her türlü kaçak işçi çalıştırma vakalarına yasal işlemlerin başlatıldığı; çevredeki tarlaların talan edildiği iddiasına ilişkin mısır tarlalarında Suriye vatandaşı çocuklarının birkaç izinsiz alımının gerçekleştiği ancak bunun ticari anlamda büyük bir zarara yol açmayacağı gerekçesiyle tarla sahibinin şikayette bulunmadığı ifade edilmiştir.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Çadırkent sakinlerince Yayladağı ve Reyhanlı'da yol kesilip, araçlara zarar verildiğine ilişkin iddialara yönelik, Suriye'de yaşanan olayların basında yer bulması sonrasında gösteri yapmak için bir çadırkentten diğerine gösteri (slogan atmak gibi) amaçlı gitmeleri sırasında hem kendi içlerinde bölgesel farklılıklardan doğan hizipleşme faktörü hem de içinde buldukları ruhsal durumları nedeniyle kendi aralarında birtakım arbedeler yaşandığı ve bu gösteriler esnasında karayollarında gerekli trafik tedbirlerin sağlandığı belirtilmiştir.

Çadırkent sakinlerinin karıştığı bazı olaylar adliyeye intikal etmiştir. İnceleme tarihi itibarıyla adliye intikal eden 63 olay bulunmaktadır. Bunların 62'si çadırkentlerde bulunan Suriye vatandaşlarının kendi aralarında yaşanan olaylar sonucu olup, Türk vatandaşlarıyla aralarında alışverişten kaynaklanan sadece bir olay gerçekleşmiştir. Av bayiinde yaşanan bu olay ise tartışma safhasından öteye geçmemiştir. Kendi aralarındaki 62 olay içerisinde kasten adam yaralamadan bir tutuklama gerçekleşmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUC

2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta başlayan gösteriler Mısır, Libya, Bahreyn ve Yemen'e son olarak da Suriye'ye sıçramıştır. Kimilerince "Arap Baharı" olarak da adlandırılan bu gelişmeler otoriter rejimlere karşı halkın hak ve özgürlük mücadelesine dönüşmüştür.

Suriye'de 2011 yılının ilk çeyreğinde başlayan gösteriler kısa zamanda Suriye'nin birçok şehrinde kitlesel gösteriler biçiminde ortaya çıkmıştır. Ancak bu gösterilere karşı Hükümetin silah kullanmaya başlayarak çok sayıda göstericiyi öldürmesi, şehirlerin güvenlik güçlerince ağır silahlarla ateş altına alınması ve rejim muhalifi çok sayıda insanın işkence görmesi üzerine, can güvenliklerinden endişe eden 20.000'in üzerinde Suriye vatandaşı ülkemize sığınmıştır.

Türkiye benimsediği açık kapı politikasıyla sınıra gelen her Suriye vatandaşını insani mülahazalarla Türkiye'ye kabul ederek ilk ve en acil olarak barınma, sağlık, yiyecek, giyecek ve temizlik ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Ülkemize sığınan bu kişiler uluslararası hukukta kabul gören "geçici koruma" statüsüyle koruma altına alınmıştır. Bu şekilde iç hukuktan farklı olarak kendilerine "mülteci" veya "sığınmacı" statüsü verilmeyerek, her türlü imkanları Devlet tarafından karşılanmak



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

üzere bir anlamda “misafir” konumunda tutulmaktadırlar. Bu statü bakımından bu kişilerin iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Geçici koruma statüsü, onbinleri bulan bu şekildeki kitlesel sığınma hareketi için en uygun durumu ifade etmektedir. Ancak bu statünün acil hallerde ve geçici olduğunu vurgulamak gerekir.

İltica konusunda 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü uluslararası mülteci hukukunun temelini oluşturmaktadır. Bu metinlere Türkiye de taraf olmuş, ayrıca taraf olunan bu metinlerin uygulamasını göstermek üzere 1994 yılında kısa adıyla İltica Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmelik esas olarak iltica ve ikincil koruma hususlarını düzenlemekle birlikte, yabancı ülkelere sınıra yapılan toplu nüfus hareketi halinde yapılacakları da içermektedir. Bununla birlikte Yönetmelik, toplu nüfus hareketlerine karşı alınacak önlemler ve sorumlu birimler bakımından güncellikten uzak kalmıştır. Suriye vatandaşlarına tanınan “geçici koruma” statüsü ve bu sığınma hareketinin koordinasyonu ve sorumlu birimleri bakımından mevcut uygulamanın Yönetmelik hükümlerine uymadığı görülmektedir. Dolayısıyla öncelikle adı geçen Yönetmeliğin, bu tür toplu sığınma hareketlerinde, uluslararası hukukta kabul gören en yeni gelişmeleri içerecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak yabancılara sağlanacak uluslararası korumanın içeriğinin asıl olarak bir kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim Anayasanın “Yabancıların durumu” başlıklı 16’ncı maddesine göre “Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.” Dolayısıyla bu hükme uygun olarak çıkarılacak bir kanunda “geçici koruma” statüsüne de yer verilerek bu statü altındaki kişilere tanınacak haklar belirlenmelidir.

Ülkemize şimdiye kadar toplam 21.000 civarında Suriye vatandaşı sığınmak üzere gelmiş; bunların yarısından fazlası Suriye’deki konjonktürel duruma göre geri dönmüştür. Rakam değişmekle birlikte 10.000 kadar Suriye vatandaşı Türkiye’nin koruması altında yaşamaya devam etmektedir. İncelemenin konusu olmamakla birlikte Suriye vatandaşlarının, geldikleri yerde hiçbir can güvenliklerinin kalmadığı, korku içinde evlerini, işlerini bırakarak geldikleri, kimi yakınları hakkında haber alamadıkları, Türkiye’de kendilerini ilk kez insan gibi hissettikleri ve benzeri şekildeki ifadeleri burada zikretmeye değerdir. Ayrıca Suriye’de



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çkarılan genel aftan yararlanıp yararlanmayacaklarına ilişkin kendilerine yöneltilen ısrarlı soruya karşılık, vaat edilen affın kapsamının dar olup samimiyetten uzak olduğunu ve daha önce de genel af ilan edilip sanıldığı biçimde gerçek bir genel af sonucunu doğurmadığını, bu nedenle bu affa inanmadıklarını, korkularının sürdüğünü, geri dönmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bir Suriye vatandaşının, “Türkiye’deki bir çadırı Suriye’deki bir köşke tercih ederim” şeklindeki beyanı yaşanan korkuyu açıkça ifade etmektedir.

Türkiye’ye kabul edilen Suriye vatandaşlarının, Hatay ilindeki yedi çadır alanında Kızılay tarafından kurulan çadırlarda barındırılmakta oldukları yukarıda ifade edilmişti. Alt Komisyon bu çadır alanlarından ikisini bizzat gezerek müşahede etmiş; barınma koşullarına ilişkin çadırkent sakinlerini dinlemiştir. Yapılan gözlemlerde Suriye vatandaşlarının şimdilik olabilecek en iyi koşullarda ağırlandırmakta olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu koşullar elbetteki daha iyi hale getirilebilir. Özellikle binleri ifade eden kalabalık ortamlarda temizlik ve hijyenin sağlanmasında zorluk yaşanacağı aşıkardır. Ancak Kilis ilinde yapılmakta olan, içerisinde tuvalet, banyo ve mutfak bulunan konteyner evlerin bunu da ortadan kaldıracak olması memnuniyet vericidir. Ayrıca çadırkent sakinlerince barınma koşullarına ilişkin hiçbir yakınma dile getirilmemiş olması memnuniyetle karşılanmıştır.

Barınma dışındaki diğer imkanların (yiyecek, giyecek, ısınma, sosyal aktivite, sağlık, eğitim-öğretim, kurs, izin vb. diğer hizmetler ve yardımlar) sağlanmasında yetkililerce her türlü çalışmanın yapılmakta olduğu memnuniyetle görülmüştür. Çocuk kreşinden, ebru kursuna, çamaşır yıkama alanlarından, sağlık merkezlerine kadar farklı hizmetleri yerinde gözlemleyen Alt Komisyon, bu hizmetlerin aksamadan verilmesini memnuniyetle karşılamış ve faydalanıcılardan hiçbir olumsuz beyan almamıştır. Burada Alt Komisyonun dikkat çekmek istediği husus, ülkemizde ne kadar süre kalacakları belirsiz olan Suriye vatandaşlarından okul çağındakilerin ilk, orta ve yüksek öğrenimlerinin ne şekilde sürdürüleceğidir.

Kötü muamele ve tecavüz iddialarıyla ilgili olarak Alt Komisyon, incelemeleri ve görüşmeleri sırasında bu iddiaların doğruluyla ilgili olarak hiçbir emareye rastlamamış, hiçbir duyum alınmamıştır. Yerel mercilerin ve Dışişleri Bakanlığının da araştırmaları neticesinde iddiaların asılsız olduğu, Suriye makamlarınca haberlerin Türkiye’ye geçişleri önlemek maksatlı yapıldığı kanaatine varılmıştır.



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Suriye vatandaşlarının bölgede asayiş sorunlarına yol açtığı ve bunun da bölge halkında huzursuzluk yarattığıyla ilgili olarak, bölge halkıyla Suriye vatandaşları arasında adliyeye intikal edecek düzeyde yalnızca bir olayın yaşandığı, bunun haricinde önemli bir asayiş sorununun yaşanmadığı dikkate alındığında böylesi büyük bir grubun yol açabileceği asayiş sorunlarının asgari düzeyde tutulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Ancak çadırkentlerde geçici koruma statüsü ile konuk edilen Suriye vatandaşlarından bazılarının Suriye'ye kaçırılması olayının içerisinde kamu görevlilerimizin bulunduğu iddiası medyada yer almış ve konu yargı mercilerince soruşturmaya tâbi tutularak tutuklama kararları verilmiştir. Benzer olayların tekrar yaşanmaması amacıyla yetkililerin gerekli etkin önlemleri alması ve olaya ilişkin sorumluluğu olanların ortaya çıkarılması beklenmektedir.

Alt Komisyonun ziyaretinden önce çadırkentleri ziyaret eden Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisi ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği çadırkentlerden övgüyle söz eden ve sağlanan yüksek standartlardan ötürü Türkiye'yi tebrik eden raporlar ve basın açıklamaları yayınlamışlardır. Özellikle Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisinin, yaptığı ziyaret sırasında ilk kez bir sığınma kampında gülen yüzler gördüğü şeklinde ifadeye bulunduğunu belirtmek gerekir.

Sonuç olarak Komisyon, ülkemizde barındırılan Suriye vatandaşlarının yaşam şartları, sahip oldukları imkanlar ve çevreyle ilişkileri hakkında olumsuz bir izlenim edinmemiş; yapılan çalışmalar ve sağlanan hizmetleri memnuniyet verici bulmuştur.

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>
adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5644 – 420 5399 **Faks:** 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklarikom@tbmm.gov.tr